

ÖĞRENCİLERİN DUYGUSAL GİRİŞ DAVRANIŞLARINI ÖLÇMEYE YÖNELİK PİLOT ÇALIŞMA*

Dr. Esra ASLAN, *Tunç ÖZBEN

1. GİRİŞ

Kuşkusuz, insanlık tarihinin teknolojik gelişme alanında tanıklık ettiği en büyük gelişme, yirminci yüzyıl teknolojisi ile ilgili çalışma ve buluşların ürünüdür. Bu gelişme, insanların birbirleri ile olan iletişim ihtiyacını, tarihin daha önceki hiç bir döneminde görülmediği kadar arttırmıştır. Günümüz çağdaş toplumlarında kültürel alandan mesleki alana kadar her alanda yabancı dil bilgisi ve çeviri kaçınılmaz bir gereksinim haline gelmiştir. Bugün *Birleşmiş Milletler, U.N.E.S.C.O., Avrupa Birliği* gibi birçok uluslararası kurum ve kuruluş **çevirmen** ve **dilmaçlara** geniş iş olanakları sağlamaktadır.

Dil, edebiyat,düşünce ve kültür alanlarında etkinlik gösteren bir çok bilim adamı ve araştırmacı, yaşadığımız dünya koşulları açısından çevirmenin ve çevirinin önemini, yaptıkları çalışmalarda sık sık dile getirmişlerdir. Aşağıdaki alıntı bu duruma bir örnektir:

"İnsanoğlu giderek daha çok okuyor, dinliyor, yazıyor, yaratıyor, yeni buluşlar ortaya atıyor, yeni yeni şeyler keşfediyor. Günümüzde artık dış dünyadan kopuk, kendi kabuğuna çekilmiş bir ülkenin kendi gelişmesini sürdürebilmesi olanaksız. Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler dünyamızı küresel bir kasabaya dönüştürmüş bulunuyor. Bir gün bir dünya dili oluşacak kuşkusuz. Ama o güne dek çevirisiz yaşamamıza olanak yok. [alıntıdaki tüm çizgiler yazarlara aittir] Yolların ülke sınırlarında son bulması gibi bir şey çevirisiz yaşam. Çeviri olmadan dünya barışı nasıl sağlanabilir, örneğin? Dünya liderleri nasıl anlaşabilirler çevirmenler aracılık etmeseler? Çeviri olmasa, kitaplar kişinin salt anadilinde ve bildiği birkaç yabancı dildeki kitaplardan oluşmayacak mıydı? Kırmızı Şapkalı Kız'ı yalnızca Fransız çocukları bilecek, gazete haberleri kısır kalacak, yabancı turistler otellerde bir türlü rahat edemeyeceklerdi. Çevirmen konferanslarında bile iki ya da üç dilde eşzamanlı çeviri yapıldığını unutmayalım...

"Çalkantılarla yüklü dünyamızda, onsuz edilemez bir toplumsal işlevi sürdüren, barış için, güzelliklerin paylaşılması için uğraş veren çevirmenin bu soylu görevinde..." [Karan- tay 1985: 147],

İ.Ö. ikinci yüzyıldan yirminci yüzyıla kadar spekülâtif bir kuramsal bakış açısına dayanan çeviri, yirminci yüzyıldan itibaren *dilbilimin* bir alt kolu haline gelmiş ve bu yüzyılın son çeyreğinde de bağımsız bir *bilim dalı* olmuştur. *Çeviri bilim* olarak adlandırılan bu yeni bilim dalı, bu alanda geliştirilen en kapsayıcı kuram olan *erek odaklı çeviri kuramı* çerçevesi içinde çalışmalarını sürdüren -*Gideon Toury* gibi- bir

* Bu Makale pilot çalışmanın sonuçlarına dayanmaktadır. Konuya yönelik temel çalışma henüz devam etmektedir. Bu çalışmanın sonuçları gelecekte yayınlanacaktır.

** Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Görevlisi

*** Marmara Üniversitesi, Yabancı Diller Bölümü Okutmanı

çok bilim adamı tarafından üç alana ayrılır: "*olabileceği* inceleyen **çeviri kuramı**; *var olanı* inceleyen **betimleyici alan**; *olması gerekeni* inceleyen **uygulamalı alan**" [Touy 1985: 35] [Krş. Touy, İnce 1992: 25- 261. Bu çerçevede, çeviri metinleri üzerinde yapılacak betimleyici çalışmalar ile elde edilecek bulgular bir yandan çeviri bilimin kuramsal alanına sağlıklı ve zengin bir veri tabanı sağlayacak, öte yandan da kuramsal alan çevirinin uygulamalı alanına, örneğin, **çeviri eğitime** ışık tutacaktır [Bengi 1992: 51]. Çeviri eğitimi ise uygulama ağırlıklı çalışmaların yanı sıra, betimleyici araştırmalar gerçekleştirerek, çeviri kuramlarını inceleyerek, sorgulayarak; kuramların temellerini oluşturacak varsayımları üretmek ve sınyarak çeviri bilime katkıda bulunacaktır [Bengi 1993: 46-47]. Görüldüğü gibi **çeviri eğitimi**, kimi bilim adamlarına göre çeviri bilimin birbiriyle etkileşim içindeki üç saç ayağından birini oluşturan uygulamalı alanın önemli konularından biridir.

Öte yandan çeviri kuramına daha dar ya da sınırlı bir çerçeve ile yaklaşan Hans J. Vermeer ve Ernst-August Gutt gibi kuramcılar ise çalışmalarını salt çeviri bilimin uygulamalı alanıyla sınırlamışlardır. Gerek Vermeer'in makrostratejiler oluşturmaya yönelik *skopos kuramı* gerek ise, Gutt'un mikrostratejiler üzerine yoğunlaşan *bağıntı kuramı* **başlıbaşına çeviri eğitimi yönlendirmeye yönelik olarak geliştirilmiş kuramlardır** [Bengi 1995: 18-19).

Sonuç olarak, gerek erek *odaklı çeviri kuramı* gibi çeviri bilime dikey ekseninde bakan bütünlükçü ve kapsayıcı, gerekse çeviri bilime yatay ekseninde bakan kısmi *skopos* ve *bağıntı kuramı* gibi çağdaş ve bilimsel çeviri kuramları, farklı vurgularla da olsa, **çeviri eğitime önem vermektedirler.**

Farklı çeviri kuramlarının, çeviri bilim açısından, üzerinde önemle durdukları eğitim, genel anlamda, toplumun değer yargıları ile bilgi ve beceri birikiminin yeni kuşaklara aktarılması için okullarda ve benzer kurumlarda öğretim ve yetiştirme etkinlikleri gerçekleştirir [AnaBritannica 1988: C. VIII, 35). Bu etkinliklerin en temel amacı, kuşkusuz, süreklilik kazanmış davranış değişimi olarak tanımlanabilecek **öğrenmenin** gerçekleşmesidir, öğrenme ile ilgili olarak öğrenme kuramcıları değişik kuramlar geliştirmişlerdir. Bu kuramlardan biri de Benjamin Bloom tarafından geliştirilen *Tam Öğrenme* yöntemidir.

"*Tam Öğrenme*, bütün öğrencilerin okullarda öğretileni öğrenebilecekleri varsayımından kaynaklanır.... ideal durumda, öğrencilerin % 95 ' i herhangi bir dersi başarıyla bitirebilirler. Yapılan araştırmalar *Tam Öğrenme* yöntemi ile öğrenen öğrencilerin % 75 ' inin, geleneksel eğitimle öğretilen öğrencilerin en iyi % 20 ' si düzeyinde başarı sağladıklarını ortaya çıkarmıştır. Başarısızlık hemen hemen ortadan kalkmıştır. Bütün *Tam Öğrenme* yöntemlerinin müşterek noktası her öğrencinin her öğrenme biriminde daha önceden saptanan düzeye (genellikle öğretilen materyalin % 80-85 düzeyde bilinmesi) çıkması, ve sonuç olarak da erişti tetlerinde bu etkinliği gösterebilmesidir..." [Yıldırım 1982: 8)

Tam Öğrenme kuramına göre öğrenmenin sonuçlarını etkileyen üç değişken vardır. Bu değişkenlerden ilk ikisi öğrenci özellikleriyle üçüncü ve son değişken ise öğretim yöntemi ile ilgilidir. Bunlar bilişsel giriş davranışları, **duygusal giriş davranışları** ve öğretimin niteliğidir [Yıldırım 1982: 13].

Tam Öğrenme Kuramı çerçevesinde yapılan araştırmalar, öğrenmenin sonuçlarının % 50 ' sini bir öğrenme biriminin öğrenilmesi için gerekli bilgiye dayalı bilişsel giriş davranışlarının; % 25' ini bu birime karşı öğrencinin daha önceki öğrenme birimlerinde geliştirdiği duygusal giriş davranışları adı verilen başarı algısının; ve % 25 ' ini de öğretim yöntemine bağlı öğretimin niteliğinin etkilediğini göstermektedir [Yıldırım 1982: 23).

Öte yandan bu üç değişken birlikte başarının % 90 ' mın üzerinde etkili olmaktadır. Her ne kadar bu değişkenler, başarının tamamını açıklayamıyorlarsa da bu üç değişken kontrol altında tutularak akademik başarı **yordanabileceği** gibi, öğrenciler arasındaki başarı farklılıkları da **azaltılabilir**.

Görüldüğü gibi, öğrenmenin istenen biçimde gerçekleşebilmesi için öğrenmeyi belirleyen değişkenlerle ilgili özelliklerin öğrencileri ne oranda etkilediklerinin saptanması, başka bir deyişle, bu özelliklerin **ölçülmesi** ve ölçülen bu özelliklerin istenen nitelik ve nicelikte olup olmadıklarının belirlenmesi eğitimciler açısından önemlidir.

1.1. Sorun

Roman Jacobson' a göre üç tür çeviri vardır. Bunlar *dil içi çeviri*, *diller arası çeviri* ve *göstergeler arası çeviri*dir [Bassnett-McGuire 1985: 14]. Diller arası çeviri de kaynak dildeki metnin erek dildeki metinde yeniden kodlandığı *yazılı çeviri* ve kaynak dildeki sözel anlatımın erek dilde sözel olarak yeniden kodlandığı *sözlü çeviri* olarak ikiye ayrılır. Yazılı çeviri ile sözlü çeviri, birbirinden çok farklı özellikler gösterir ve bilgi ve beceriler gerektirir. Yazılı çeviri sırasında çevirmen yazılı bir metin üzerinde sözlük, kitap gibi yardımcı araç ve gereçler kullanarak çalışır. Çevirmenin çevirisini yapabilmek için kullanabileceği bolca zamanı vardır. Yazılı çeviri teknik içerikli bir metnin çevirisi ise çevirmenin kaynak metne olabildiğince bağlı kalması beklenir. Bir anlamda çevirmenin ürettiği metin kaynak metnin bir izdüşümü ya da bir kopyasıdır. Eğer çevrilen metin edebi bir metin ise kaynak ve erek dillerdeki metinler arası eşdeğerlilik kavramı bambaşka bir boyut kazanır. Bir yazın metninin çevirisinde çevirmenden beklenen kaynak metnin bir kopyasını meydana getirmesi değil, kaynak metindeki yazınsallığı erek metinde yeniden oluşturmasıdır. Bunu gerçekleştirebilmek için çevirmen, çevirinin yapıldığı her iki yazın dizgesini çok iyi bilmeli, yazın dilinin içerdiği birbiriyle örtüşük farklı anlamları anlayabilmeli, bunları erek dilde yeniden üretebilecek kadar çeviriyi gerçekleştirdiği dilleri ve bu dillerin kültürlerini bilmelidir, öte yandan kaynak dilde yapılan bir konuşmayı erek dile çeviren dilmaçın elinde ne yararlanabileceği bir sözlük veya benzeri araç ve gereçler bulunur ne de çevirisini yapabilmek için elinde fazla zamanı vardır. Sözlü çeviri yapan çevirmen de yazılı çeviri yapan çevirmen gibi çeviri yaparken kullandığı dilleri ve bunların kültürlerini çok iyi bilmek zorundadır. Bunun yanında çok hızlı düşünebilmeli, kendini çok iyi kontrol etmesini bilmeli, güçlü bir kısa süreli belleğe sahip olmalıdır.

Sözlü çevirinin de kendi içinde değişik türleri vardır. Bunların en belli başlıları şunlardır:

1. Andaş çeviri;
2. Ardıl çeviri;
3. İkili görüşmeler sırasında ardıl çeviri;
4. Fısıltı halinde yapılan andaş çeviri;
5. Okunarak yapılan andaş çeviri;

6. Refakat çevirmenliği;
7. TV ve radyo için yapılan çeviriler;
8. Film çevirileri.

Kuşkusuz bu sözlü çeviri türleri içerisinde en popüler olanı kaynak dilde yapılan konuşma ile aynı anda gerçekleştirilen andaç çeviridir. Popüler bir başka sözlü çeviri türü de kaynak dilde yapılan konuşma sona erdikten sonra gerçekleştirilen **ardıl** çeviridir.

Ardıl çeviri daha çok gizlilik gerektiren üst düzeydeki politik ve ticari görüşmelerde ya da ayrıntı ve kesinliğin önemli olduğu teknik konularda kullanılır. Ardıl çeviri bilgisi bir dilmaçın yeterliliğini belirlemede çok önemli bir ölçüttür, örneğin, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşlarda andaç çeviri yapacak dilmaçlar işe alınırken, ardıl çeviri sınavı dilmaç adaylarının mesleki yeterliliklerini belirlemede çok büyük önem taşır [Gran 1982 (a): 14].

Ardıl çeviri üç aşamada gerçekleşir:

1. Kaynak dildeki konuşmanın dinlenmesi;
2. Bu konuşma ile ilgili notların görsel ve grafiksel bir biçimde alınması;
3. Kaynak dildeki konuşmanın erek dilde yeniden üretilmesi [Gran 1982 (b) 1] [Kırş. Gran, özben 1993: 47].

Bu aşamalar içinde adı geçen not tutma işlemi, kaynak dildeki konuşmanın aynı cümlelerle yazıya geçirilmesi ya da steno yöntemi ile notunun alınması değil, bazı özel simgeler ve kısaltmalarla bir takım ilkelere uyularak görsel ve grafiksel bir biçimde konuşmacının konuşmasındaki düşüncelerin kaydedilmesidir.

Not tutma işlemi ardıl çevirinin başarıyla gerçekleştirilmesi için daha önce belirtilen işlem basamakları arasında önemli bir yer tutar. Bu önemin nedeni, not tutma işleminin, ardıl çeviride konuşmacı konuşmasını yaparken, kaynak dildeki iletinin bölümleri arasındaki ilişkinin ya da iletideki ayrıntıların hatırlanmasını sağlamasıdır.

Görüldüğü gibi, not tutma işlemi bir taraftan ardıl çeviri yapan çevirmenin erek dilde yeniden üretilen konuşmanın anlamsal bir bütünlüğe kavuşmasına yardımcı olurken öte yandan da çevirmenin kısa süreli belleğine yardımcı olur [özben 1993: 47-8].

Anlaşılabileceği gibi ardıl çeviride kaynak dilde söylenenlerin notunun tutulması, istisnalar dışında, çevirmen için **zorunlu bir işlemdir** [Bowen D. and M. 1984: 4] [özben 1995: 113].

Bu bilgiler ışığında, ülkemizin sayılı üniversitelerinden biri olan Boğaziçi Üniversitesi MütercimTercümanlık Bölümü (Yazılı ve Sözlü Çeviri Bölümü) ders programında yer alan not tutma dersinde öğrenilen bilgilerin ardıl çeviri dersinde kapsamlı bir biçimde kullanılması beklenmektedir.

Yapılan gözlemlerde sözü geçen not tutma dersi içeriğinin ardıl çeviri sırasında gerektiği şekilde kullanılmadığı ortaya çıkmıştır. Buradan çıkan sonuca göre, Boğaziçi Üniversitesi'nde not tutma dersinin ardıl çeviriden önce programa yerleştirilmesinde isabetlilik olduğu halde, ardıl çevirideki uygulamalar sırasında öğrencilerin çoğunun neden tam olarak not tutma becerilerini kullanamadıkları araştırmacı için bilimsel bir

araştırma sorunu olmuştur. Eğer öğrenciler not tutma dersinde kazandıkları becerileri ardıl çeviri sırasında istenen düzeyde kullanmıyorlarsa bu iki tür yorumu doğurabilir:

1. Not tutma becerileri ardıl çeviri için gerekli değildir.

2. Not tutma dersi amacına ulaşamamış ve öğrenciler gerekli bilgileri kazanamamışlardır.

Birinci yorum, ardıl çevirinin Uç aşamasından birinin **not tutma aşaması** olduğu ve bu aşamanın çevirinin anlamsal bütünlüğünün sağlanması ve çevirmenin kısa süreli belleğine yardımcı olması açısından bir zorunluluk olduğu anımsanacak olursa literatüre göre pek doğru görünmemektedir.

İkinci yoruma gelince, öğrencilerin not tutma ders becerilerini öğrenmemiş olmaları durumunda öğrenmeyi etkileyen faktörler ortaya çıkarılmalı ve bunlardan hangilerinin etken olduğu bulunmalıdır. Bu noktadan hareketle bu çalışmada B. Bloom'un *Tam Öğrenme* kuramı ışığında, öğrencilerin **duygusal giriş özelliklerine** ilişkin bilgileri ölçen bir ölçek geliştirilmesi düşünülmüştür.

1.2. Amaç

1993-1994 yılında Boğaziçi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü'nde öğrenim gören öğrencilerin not tutma dersinde kazandıkları bilgilerden yararlanılarak, ardıl çeviri öğrencilerinin bir önceki eğitim yılında not tutma dersinde ardıl çeviride kullanılan not tutma işlemlerine karşı geliştirdikleri duygusal giriş özelliklerini ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirilmesi bu çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır. Bu çerçevede, araştırma gerçekleştirilirken aşağıdaki sorulara cevap bulunması amaçlanmaktadır:

1. Geliştirilen ölçeğin geçerlilik düzeyi nedir?
2. Geliştirilen ölçeğin güvenilirlik düzeyi nedir?

1.3. Önem

Bir eğitim kurumundaki dersler birbirleri ile ilişkili, kimi zamanda bir sonraki dersin ön şartı niteliğindeki dersler olarak düzenlenmektedir [Hesapçioğlu 1988: 76] [Kısakürek 1983: 230-231]. Araştırmanın evreni olan Boğaziçi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü'nde ikinci yıl programına yerleştirilen **not tutma dersinin üçüncü sınıfta okutulan ardıl çeviri dersine bir alt yapı sağlaması beklenmektedir** [Boğaziçi University Calalogue 1993-1995 1993: 292].

Bu bağlamda araştırma, elde edilecek sonuçların yanı sıra, Boğaziçi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü'nde okutulan ardıl çeviri ders sorumlusuna ders işleme teknikleri açısından ipucu niteliğinde bilgiler sağlayacaktır. Literatüre göre öğrencinin herhangi bir öğrenme materyaline karşı duyduğu istek ve ilgi, geçmişte kendini başarılı veya başarısız olarak **algılamasına** ve yeni öğreneceği birimi, daha önceki öğrenme birimiyle **ne derece ilgili gördüğüne** bağlıdır [Yıldırım 1982: 15].

Bu bilgilere dayalı olarak, geliştirilen bu ölçek yardımıyla öğrencilerin not tutma dersi ile ilgili duygusal giriş özelliklerinin saptanması, ardıl çeviri dersinin aktarımı sırasında öğrencilerin bu yeni öğrenme materyaline karşı olan ilgilerinin artırılması, öğrenme düzeylerinin yükseltilmesi ve öğrenme düzeyleri arasındaki farkların en aza indirilmesi konusunda yararlar sağlayacağı düşünülmektedir.

öte yandan öğrencilerin not tutma dersindeki başarılarını, bu öğrencilerin algılarına dayanarak ölçülebilen nesnel, güvenilir ve geçerli bir ölçek geliştirilmesine önayak olması bu araştırmanın bir başka önemidir.

Son olarak da *Tam Öğrenme* kuramının ilkelerine dayanılarak çeviri bilim alanında yapılan ilk ve tek çalışma olması araştırmaya ayrı bir değer kazandırmaktadır.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmada dört temel varsayımdan hareketle yola çıkılmıştır:

1. Not tutma dersinde öğrenilen bilgiler ardıl çeviri dersinin öğrenilmesi için **gereklidir**.

2. B. Bloom'un **Tam öğrenme kuramına** göre öğrenmeyi etkileyen faktörler bilişsel giriş davranışları, duygusal giriş özellikleri ve öğretimin niteliğidir.

3. Bir öğrencinin not tutma dersindeki başarısı ile ilgili **algısı**, ardıl çeviri dersindeki başarısının % 25 kadarını belirler.

4. Bir öğrencinin not tutma dersi ile ilgili duygusal giriş özellikleri **denetlenerek ve yönlendirilerek** ardıl çeviri dersindeki erişim düzeyi yükseltilebilir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma, 1993-1994 akademik yılında elde edilen veriler, Boğaziçi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü öğrencilerinden oluşan denekler ve bu deneklerin duygusal giriş özellikleri ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Bu araştırmaya özgü terimler, araştırmanın içinde ilk geçtikleri yerde tanımlanmışlardır. Ancak, metinde sık sık kullanılan, anlamının bilinmesi, okuyucuya yarar sağlayacak bazı terimler burada da tanımlanmıştır. Bunlar sırasıyla: "Ardıl Çeviri", "Duygusal Giriş özellikleri" "Not Tutma Dersi", "ölçek", "Tarama Modeli", "Temel Araştırma" dir.

Ardıl Çeviri: Kaynak dilde yapılan bir konuşmanın, çevirisinin yapılması için konuşmacının konuşmasına ara verdiğinde, daha önceden aldığı notların da yardımı ile bir dilmaç tarafından erek dile bölüm bölüm çevrildiği sözlü çeviri türü [Longman Dictionary of Applied Linguistics 1985: 147].

Duygusal Giriş Davranışları: Derse veya konuya karşı ilgi ve tutumları içeren kişilik özellikleridir [Yıldıran Güzver 1982: 15]. Bu kişilik özellikleri algısal bir görüngü olup öznel bir nitelik taşırlar [Yıldıran Güzver 1982: 17].

Not Tutma Dersi: öğrencilerin değişik konulardaki ve farklı uzunluklardaki konuşmaları dinlerken uluslararası düzeyde kabul edilmiş bir takım simgeleri kullanarak ardıl çeviriye hazırlandıkları, dolayısıyla sentez yapabilme becerisini kazandıkları ders [Boğaziçi University catalogue 1993-1995 1993: 292].

Ölçek: Objelere ya da bireylere, belirli bir özelliğe sahip oluş derecelerini belirtmek için, belirli kurallara uyarak sembolik değerler verme işlemine ölçme [Arıcı 1984: 12], bu işlemi gerçekleştiren ölçme aracına ise ölçek denir [Tekin 1991: 33].

Tabama Modeli: Bir araştırmada verilerin toplanması ve analizi ile ilgili olarak var olan durumu aynen resmetmeyi esas alan araştırma modeline tarama modeli denir [Karasar 1994' 341- Tarama modeli ile yapılan araştırmalarda araştırma konusu değiştirilmeye veya etkilenmeye çalışılmaz. Bilinmek istenen Şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde "gözleyip" belirleyebilmektir. Tarama modellerinde **amaçların ifade edilişi** genellikle, soru cümleleri ile olur [Karasar 1986: 80]

Temel Araştırma: Araştırmalar amaçları yönünden temel ve uygulamalı diye ikiye ayrılırlar. Temel araştırmalar olaylar arasındaki ilişkileri keşfetmek ve teori geliştirmek amacını taşırlar. Bunlar daha çok bilim adamları ve araştırma kurumlarınca yapılır. Bu tip araştırmalarda amaç bilime katkı olup, güncel sorunlara cevap vermek kaygısı ön planda gelmez [Seyidoğlu 1995: 15-16].

2. YÖNTEM

Bu araştırma, not tutma becerilerinin edinilmesi ve kullanılmasına yönelik tutumları ölçen bir ölçek geliştirilmesini amaçlayan, *temel araştırma* niteliğinde, *tarama modeli* ile gerçekleştirilmiş bir çalışmadır.

2.1. Araştırmanın Evreni

Boğaziçi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölüm'ünde okuyan öğrencilerden not tutma dersini daha önceden almış olup ardıl eviri dersini 1993-1994 öğretim yılı içinde alan öğrenciler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır, öğrenci sayısı 35 kişidir.

2.2. Araştırmanın Örneklemi

Evrendeki 35 kişinin 25 tanesine ulaşılabildi miştir.

2.3. Veriler ve Veri Toplama Yöntemleri

Araştırma verileri, geliştirilen ölçek yardımı ile toplanmış, istatistik hesaplamalar Windows 3.1 ortamında Excel 5 programı ile yapılmıştır.

Veri toplama aracı olarak 122 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Bu maddeler üç ayrı grupta toplanmıştır. Bilişsel boyut olarak adlandırılan ilk bölümde 39 madde bulunmaktadır. Bu maddeler kişilerin not tutma konusundaki temel bilgileri bilip bilmediklerine yönelik algısal tutumlarına ilişkin ifadeleri içermektedir. Davranışsal boyut olarak tanımlanan ikinci bölümde 37 madde bulunmaktadır. Bu maddeler kişinin not tutma konusundaki edindiği bilgileri uygulamada kullanmasına yönelik algısal tutumuna ilişkin ifadelerden meydana gelmektedir. Duygusal boyut olarak adlandırılan üçüncü ve son boyutta ise 46 madde bulunmaktadır. Bu maddeler kişinin not tutma konusundaki edindiği bilgilere karşı geliştirdiği duygusal tutumuna ilişkin algısal ifadelerden oluşmaktadır.

2.3.1. Geçerlilik

Geçerlilik, bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği, başka herhangi bir özelliikle karıştırmadan, doğru ve tam olarak ölçmesidir. Bir ölçeğin geçerli olup olmadığı değişik biçimlerde ölçülür. Bu araştırmada geliştirilen ölçek için iki türlü geçerlilik çalışması yapılacaktır. Bunlar *kapsam geçerliliği* ve *yapı geçerliliğidir*.

2.3.1.1. Kapsam Geçerliliği

Bu alanda daha önceden geliştirilen herhangi bir ölçek olmaması nedeniyle ölçeğin *kapsam geçerliliğine* ilişkin istatistiki hesaplar yapılamamıştır. Bilindiği gibi bu hesaplar, yeni geliştirilen bir ölçek ve aynı konuda daha önceden geliştirilmiş geçerli ve güvenilir bir ölçekle aynı gruba uygulanarak elde edilen puanlar arasında ilişki kurma yoluyla yapılmaktadır. Bu araştırma ölçeği için karşılaştırma yapılabilecek bir ölçek daha önceden geliştirilmediği için diğer bir yöntem olan uzman görüşüne başvurma yoluna gidilmiştir. Geliştirilen ölçek, konuda uzman olan iki kişiye gösterilmiş ölçekteki maddelerin ölçülmek istenen konuyu kapsamasına ilişkin görüş alınmıştır.

2.3.1.2. Yapı Geçerliliği

Yapı birbiriyle ilgili olduğu düşünülen belli öğelerin ya da öğeler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu bir örüntüdür. Bu anlamda, bir testin yapısını geçerleme süreci, temelde testin maddelerine verilen cevaplar arasındaki ilişkilerin analizidir [Tekin 1991: 52].

Yapı geçerliliği çerçevesi içinde ölçeğin içindeki her bir maddenin birbirleri ile olan ilişkilerinin (genel madde analizi) ve alt boyutlardaki her bir maddenin bu boyutlar içindeki diğer maddelerle ilişkisinin analizleri (kısmi madde analizleri) yapılmıştır.

2.3.1.2.1. Genel Madde Analizi

Geliştirilen ölçekteki her bir maddenin, içerik açısından, diğer tüm maddelere katkısının analiz işlemidir. Bu analiz *nokta çift serili korelasyon tekniği* yardımıyla yapılmıştır.

2.3.1.2.2. Kısmi Madde Analizi

Bu bölümde her bir alt boyutta bulunan (39 bilişsel, 37 davranışsal ve 46 duyuşsal) maddelerin, birer birer, ilgili alt boyut içindeki diğer tüm maddeler ile içerik açısından karşılaştırılması yapılmıştır. Burada da yine *nokta çift serili korelasyon tekniği* kullanılmıştır.

2.3.2. Güvenirlilik

Bir ölçme aracının, aynı özelliklerle ilgili olarak arka arkaya yapılan ölçmelerde yaklaşık olarak aynı sonucu almasına güvenirlilik denir [Tekin 1991: 55].

2.3.2.1. Spearman Brovvn Güvenirlilik Tekniği

Bu araştırma için güvenirlilik katsayı hesaplarından *iç tutarlılık* katsayısının kullanılması düşünülmüştür. Bu katsayının elde edilmesinde ölçekteki tek ve çift numaralı sorulardan alınan puanlar iki ayrı grup olarak kabul edilip, *Spearman Brown formülü*, uygulanır.

2.3.2.2. Rulon Güvenirlilik Tekniği

Ölçeğin güvenirliliğini sınamak amacıyla diğer bir istatistik yöntem. *Rulon* güvenirlilik hesaplama formülü kullanılmıştır.

2.4. Veri Çözümleme Yöntemleri

Araştırma ile ilgili veri çözümleme işlemleri aşağıda belirtilen aşamalar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

2.4.1. Geçerlilik

Bu araştırmada geliştirilen ölçek için iki türlü geçerlilik analizi yapılmıştır. Bunlar *kriter geçerliği ve yapı geçerliliğidir.*

2.4.1.1- Yapı Geçerliliği

Yapı geçerliliği ile ilgili olarak aşağıdaki işlemler yapılmıştır.

2.4.1.2. Genel Madde Analizi

Bu analizde ölçekteki her bir madde sırayla testin bütünündeki maddelerle istatistiksel olarak karşılaştırılmıştır. Burada iki türlü işlem yapılmıştır, önce madde puanı tüm puanlara dahil iken madde puanı ile tüm ölçekten elde edilen puanlar arasındaki korelasyona bakılmıştır. Daha sonra madde puanı ile tüm ölçekten elde edilen madde puanları, madde puanı hariç olmak üzere karşılaştırılmıştır. İşlemlerin tümünde *nokta çift serili korelasyon tekniği* kullanılmıştır. Madde puanları süresiz değişken, ölçeğin toplamından elde edilen puanların sürekli değişken kabul edilmesi bu tekniğin kullanılmasının gerekçesidir.

Nokta çift serili korelasyon katsayısı.

ölçekteki maddelere *evet* diyenlerin puan ortalamaları.

ölçekteki maddelere *hayır* diyenlerin puan ortalamaları.

Tüm deneklerin standart kayması.

Evetlerin toplamının denek sayısına bölümü.

Hayırların toplamının denek sayısına bölümü.

2.4.1.3. Kısmi Madde Analizi

Bu analizde, alt boyutlarda (bilişsel, davranışsal ve duygusal) yer alan her bir madde o boyut içinde genel madde analizinde yapılan aynı karşılaştırmalara tabi tutulmuştur. Bilişsel, davranışsal ve duygusal bölümlerin içindeki her bir madde o boyuttaki diğer maddelerle karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma işlemi sırasında ilk önce bir boyutun içindeki bir maddenin puanı ile o boyutun içindeki diğer tüm maddelerin puanlarının toplamı o maddenin puanı da tüm maddelerin toplam puanına dahil iken karşılaştırılmıştır. Ardından aynı işlem madde puanı tüm maddelerin toplam puanının dışında iken yinelenmiştir. Bu çözümlenmede de *nokta çift seri korelasyon tekniği* kullanılmıştır.

2.4.2. Güvenirlilik

Geliştirilen ölçeğin güvenirlilik miktarını bulmaya yönelik olarak aşağıda belirtilen hesaplamalar yapılmıştır.

2.4.2.1. Spearman Brown Korelasyon Katsayısı

Testin iki ayrı yansından elde edilen puanlar birbiri ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma işleminde şu iki formül kullanılmıştır:

Ölçeğin tümünün güvenirlilik katsayısı.

Ölçeğin yansının güvenirlilik katsayısı.

Ölçekteki tek numaralı maddelere ilişkin yanıtlar.

Ölçekteki çift numaralı maddelere ilişkin yanıtlar.

Toplam denek *sayısı*.

2.4.2.2. Rulon Tekniği

Testin iki ayrı yansından elde edilen puanların karşılaştırılmasına yönelik olarak ikinci bir teknik olan Rulon Tekniği formülü aşağıdadır :

Rulon güvenilirlik katsayısı.

ölçeğin iki yansının puan farkları.

ölçeğin iki yarısının puan toplamları.

3. BULGULAR ve YORUM

3.1. Bulgular

Araştırmanın sorunu Boğaziçi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü öğrencilerinin not tutma dersinde öğrendikleri bilgileri ardıl çeviri dersinde istenilen düzeyde kullanmamalarıdır.

Bu sorunun nedenlerinin anlaşılmasına ve çözümüne katkıda bulunmak amacıyla bir ölçek geliştirilmiştir.

3.1.1. Ölçek Geliştirme Çalışmaları

Boğaziçi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü öğrencilerinin not tutma dersindeki bilgi kazanımlarını nasıl algıladıklarını ölçmeye yönelik bir tutum ölçeği geliştirilmiştir.

3.1.2. Ölçeğin Geçerlilik Düzeyinin Belirlenmesi

Ölçeğin geçerliliği ile ilgili olarak aşağıdaki çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

3.1.2.1. Kapsam Geçerliliği

Yukarıda belirtilen amaca yönelik olarak 122 maddeden oluşan bir ön ölçek hazırlanmıştır. Ölçeğin içindeki maddelere *evet* ve *hayır* şeklinde cevap verilebilmektedir, ölçeğin 1. maddesinden 39. maddesine kadar olan ve *bilişsel boyut* olarak adlandırılan birinci bölümü, bilmek ve anlamak gibi zihinsel etkinliklere yönelik tutumları; 40. maddesinden 76. maddesine kadar olan ve *davranışsal boyut* olarak adlandırılan ikinci bölümü, kişinin öğrendiklerini uygulamasına yönelik tutumlarını; ve 77. maddesinden 122. maddesine kadar olan ve *duygusal boyut* olarak adlandırılan üçüncü ve son bölümü ise öğrenilen bilgilerin kullanımına ilişkin gösterilen duygusal tepkilere yönelik tutumlarını ölçen maddelerdir.

Veri toplama yöntemlerinde de belirtildiği gibi, bir ölçeğin kriter geçerliliğinin saptanabilmesi için uygulanabilecek yöntemlerden biri yeni geliştirilen ölçek ile aynı konuda daha önceden geliştirilmiş bir ölçeğin aynı gruba uygulanarak puanların karşılaştırılmasıdır. Böyle bir olanak bulunmadığından 122 maddelik ön ölçek, Boğaziçi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü'nde not tutma dersi veren iki uzmana gösterilerek ölçeğin geliştirilme amacına hizmet edip etmediği konusunda görüş sorulmuş ve bu kişilerin önerileri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

3.1.2.2. Yapı Geçerliliği

Bu geçerlilik türü, ölçeği oluşturan maddelerin yapıyı oluşturmaktaki katkısını ve ölçekteki her bir maddenin birbirleriyle ilişkisinin incelenmesini içermektedir. Bunu için iki ayrı tür hesaplama yapılmıştır. Bunlar *genel madde analizi* ve *kısmi madde analizidir*.

3.1.2.2.1. Genel Madde Analizi

Bu analizi gerçekleştirmek üzere sırasıyla ölçekteki her bir madde puanı, incelenen maddenin puanı ölçekten alınan madde puanlarının toplamıyla karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma işlemi *nokta çift serili korelasyon tekniği* kullanılarak yapılmıştır. Buna göre; 4, 21 25 29, 33, 42, 44, 45, 48, 58, 70, 71, 84, 87, 88, 93, 98, 113, 115, 116 ve 122 numaralı maddeler 0.05 anlamlılık düzeyinde; 8, 10, 15, 16, 20, 37, 41, 52, 57, 62, 66, 73, 74, 75, 76, 106 110, İH ve 114 numaralı olanlar ise 0.01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Genel madde analiz hesapları sonunda toplam 40 kabul edilebilir maddenin 21 tanesi 0.05 düzeyinde, 19 tanesi ise 0.01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

3.1.2.2.2. Kısmi Madde Analizi

ölçeği oluşturan üç boyuttan (bilişsel, duyuşsal ve davranışsal) her biri ayrı ayrı alınarak o boyut içindeki her bir madde sırasıyla boyuttaki diğer maddelerle karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalarda da *nokta çift serili korelasyon katsayısı* kullanılmıştır.

Bilişsel boyuttaki maddelerden 34 ve 38 numaralı maddeler 0.05 anlamlılık düzeyinde; 4, 7, 8, 10, 15,16, 17, 18, 20, 25, 29, 30, 33 ve 37 numaralı maddeler ise 0.01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

39 tane toplam bilişsel alt ölçek maddesinden 16 tanesi anlamlı bulunmuştur .

Davranışsal boyuttaki maddelerden 45, 48, 53, 60 ve 71 numaralı maddeler 0.05 anlamlılık düzeyinde; 41, 52, 54, 57, 58, 62, 66, 68, 70, 73, 74, 75 ve 76 numaralı maddeler ise 0.01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

37 tane toplam davranışsal alt ölçek maddesinden 18 tanesi anlamlı bulunmuştur

Duygusal boyuttaki maddelerden 90, 101, 102, 103, 107, 108, 112 ve 117 numaralı maddeler 0.05 düzeyinde; 88, 98, 106, 110, 111, 113, 114, 115 ve 116 numaralı maddeler ise 0.01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

46 tane toplam duygusal alt ölçek maddesinden 17 tanesi anlamlı bulunmuştur .

Sonuç olarak; genel ve kısmi madde analizleri yoluyla 4, 7, 8, 10, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 25, 29. 30, 33, 34, 37, 38, 41, 42, 44, 45. 48, 52, 53, 54, 57, 58. 60, 62, 66, 68, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 84, 87, 88, 90, 93, 98, 101, 102, 103, 106, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117 ve 122 numaralı 58 madde istatistiksel analizlere dayalı olarak esas ölçeğe alınmaya karar verilmiştir.

3.1.3. Güvenirlilik

Bilindiği gibi güvenirlilik, ölçeğin farklı zamanlarda aynı gruba uygulanmasıyla elde edilen puanlar arasındaki tutarlılık olarak tanımlanmaktadır, ölçeğin güvenirliliğinin sınanması için iki ayrı teknik kullanılmıştır. Bunlar Spearman -Brown ve Rulon teknikleridir.

3.1.3.1. Spearman -Brown Güvenirlilik Tekniği

122 maddeden oluşan ölçeğin tek ve çift numaralı sorularına verilen yanıtlara dayanılarak Pearson çarpım momentler korelasyon tekniği ile analiz yapılmıştır. Bu analiz sonucunda $r = 0,97$ bulunmuş olup 0.01 düzeyinde anlamlıdır

3.1.3.2. Rulon Güvenirlilik Tekniği

Bu teknikte 122 sorudan oluşan ölçeğin iki ayrı yarısından elde edilen puanların aracında yapılan incelemede $r_{xx} = 0.81$ elde edilmiştir. Buda ölçeğin güvenirliliğini göstermesi açısından anlamlı bir sonuçtur.

3.2. Yorum

Kriter geçerliliğinin sağlanmasına yönelik olarak, ölçek hakkında görüşü alınan uzmanlar, ölçeğin içerdiği maddeleri geliştirilme amacına uygun bulunmuşlardır. Adı geçen geçerliliği sağlamak için bu araştırmada geliştirilen ölçekten elde edilen puanların daha önceden geliştirilmiş diğer bir ikinci ölçekten elde edilen puanlarla karşılaştırılmaması tartışma konusu yaratabilir. Ancak literatüre göre ilgili konuda uzman olan bir kişinin görüşünün alınması mantıksal olarak böyleleri durumlarda yeterli görünmektedir (Tekin 1991: 471.

Genel madde analizi için yapılan işlemler sonucunda 122 maddeden 40 ' ı not tutma dersinin içeriğinin algılanmasını ölçmede birbirleriyle ilişkili bulunmuştur. Bir başka deyişle bu 40 maddenin esas ölçekte yer almasına karar verilmiştir.

Kısmi madde analizi işlemleri sonunda bilişsel boyuttaki 16 maddenin, davranışsal boyuttaki 18 maddenin ve duygusal boyuttaki 17 maddenin esas ölçeğe alınmasına karar verilmiştir.

Genel ve kısmi madde analizleri sonucunda, oluşturulan 122 maddeden 58 ' i not alma becerisinin kullanımına ilişkin tutumları ölçmeye yönelik olarak esas ölçeğe alınmaya değer bulunmuştur . Başka bir deyişle bu 57 madde not alma bilgi ve becerilerine ilişkin tutumları ölçmeye yönelik birbirini tamamlayan ve etkileşimli maddeler olarak yorumlanabilir.

Geliştirilen ölçeğin ardıl eviri dersinde kullanılan not tutmaya ilişkin bilgi ve becerilere yönelik tutumları yordayıp yordayanlayacağına ilişkin gerekli analizler ilgili deneklere ulaşılamadığından yapılamamıştır. Not tutma dersi sonunda, öğrencilerin bu ölçek aracılığıyla bu ders içeriğine karşı tutumlarının belirlenmesinin yanında, bir sonraki yıl ardıl eviri dersindeki not tutma bilgi ve becerilerine ilişkin tutumlarını da yordayabilmesi ardıl eviri ders hocasının, ğrencilerinin kendi dersine yönelik not tutmaya karşı geliştirdikleri tutumları önceden belirlemede yararlı olacaktır.

Geçerlilik ve güvenirlilik çalışmalarının sonuçlarına dayanılarak, geliştirilen ölçeğin şu anki haliyle, ardıl eviri dersindeki not alma becerilerine karşı olan tutumları not tutma dersinin sonunda yapılan bir ölçüm ile yordayıp yordayamadığı bilinmiyorsa da, not alma bilgi ve becerilerine karşı geliştirilen tutumları, bu bilgi ve beceriler öğrenildikten sonra, ölçmede yeterli olduğu saptanmıştır.

Bu çerçevede geliştirilen ölçeğin iki amaca hizmet edebileceği düşünülebilir:

1 Not tutma dersi hocasının kendi dersi ile ilgili öğrencilerinin geliştirdikleri duygusal tutumları saptamada;

2 Ardıl çeviri dersi hocasının ders öğretme yöntemlerinin not tutma ile ilgili kısmını belirlemede.

Bu amaçlardan ilkinin önemine, yapılan kaynak taraması çerçevesinde, literatürde aşağıda görüldüğü biçimde işaret edilmektedir:

Herhangi bir öğrenme olayı değerlendirilirken, öğrenme kuramcıları ve eğitim psikologları bazı ölçütler kullanırlar. Bu ölçütlerden bir tanesi de öğrencinin, öğrenmeye karşı olumlu duygular geliştirmesidir [Yıldıran 1982: 1-2].

"öğrenme hem bilişsel hem de duygusal değişkenlerden etkilenir ve, ikisini de etkiler. Bir materyalin iyi öğrenilmesi arzu edilir. Yine aynı şekilde öğrencinin öğrenmeyi hem kendisine hem de öğrendiklerine karşı iyi duygularla bitirmesi, **eşit derecede** arzu edilir. İyi öğreten, ancak öğrencide **daha fazla öğrenme isteği uyandırmayan** bir öğretim yöntemine iyi bir yöntem denilebilir mi? **Eğitimin amacı, öğrenmeyi olumlu bir süreç haline getirmek, kendine güveni sağlamak, ve öğrenciye daha fazla öğrenmeye yeteneği olduğunu kanıtlayarak öğrendiği materyalin değerli olduğu duygusunu vermektir** [alıntıdaki koyu renkli kısımlar yazara aittir] [Yıldıran 1982: 147].

Yukarıda belirtilen ikinci amaç açısından geliştirilen ölçek şu şekilde yorumlanabilir: Bilindiği gibi B. Bloom'a göre öğrenmeyi belirleyen üç değişken vardır. Bunlar daha öncede belirtildiği gibi bilişsel giriş davranışları, duygusal giriş özellikleri ve öğrenmenin niteliğidir. Bu değişkenlerden ilki başarının % 50 sini ikincisi %25 'ini ve üçüncüsü de yine % 25 ' ini belirlemektedir. Bu bağlamda ardıl çeviride kullanılacak not tutma becerileriyle ilgili öğrencilerin not tutma dersinde geliştirdikleri tutumlar başarılarının % 25'i kadarını etkileyebilecektir. Geliştirilen bu ölçek aracılığıyla elde edilen bilgiler, ölçeğin yordama geçerliliğine sahip olup olmadığı bilinmese de not tutma dersinde öğrenilen bilgiler ardıl çeviri dersinin öğrenilmesi için gerekli olduğu literatüre göre varsayıldığından, ardıl çeviri ders sorumlusunun daha önce alınan not tutma dersinde öğrencilerinin ne çeşit tutumlar geliştirdiklerini ve öğretimi sırasında bu tutumların ders içeriğine olabilecek olumlu/olumsuz etkilerini önceden görme ve öğrencilerinin yönlendirilmesi konusunda işine yarayacaktır. Ders sorumlusu öğrencilerinin not tutma becerileriyle ilgili daha önceden olumsuz tutumlar edindiğini saptadığında, *Tam Öğrenmede* öngörüldüğü gibi, ardıl çeviri ders içeriğinin not tutma becerileriyle ilişkisi olmadığı, başarılarını olumsuz yönde etkilemeyeceği biçiminde yönlendirmeler de bulunarak öğrencilerin iki ders arasında olduğunu düşündükleri ilişkiyi ortadan kaldıracaktır, öte yandan öğrenciler tarafından not tutma işlemine karşı olumlu tutumlar geliştirilmesi durumunda ardıl çeviri dersi hocası not tutma becerileri ile ardıl çeviri dersinin öğrenilmesi arasında ilişki kurarak öğrencilerini yönlendirecektir.

Duygusal giriş özelliklerinin öğrenme üzerindeki önemi ve öğrenme düzeyini yükseltmekteki etkisine literatürde şu şekilde yer verilmektedir:

"Bilindiği gibi öğrenmeye karşı duyulan motivasyon veya istek öğrencinin geçmişte kendini **başarılı veya başarısız olarak algılamasından** etkilenir. Sözü edilen motivasyon ayrıca öğrencinin yeni öğreneceği birimi, daha önceki öğrenme birimleriyle **ne derece ilgili gördüğüne de** bağlıdır. Öğrencinin yeni öğreneceği birim, esasında eski öğrendikleriyle **ilgili olmasa bile**, öğrenci bunu ilgili olarak algılıyorsa, motivasyonu yine başarı algısına bağımlı olarak etkilenir. Geçmişte başarılı olduğuna inanan bir öğrenci içinde bulunduğu öğrenme sürecine karşı olumlu bir tutum takınır. Buna karşılık, geçmişte başarısız olduğunu algılayan bir öğrenci, öğrenme sürecine karşı olumsuz bir tutum takınır...

"Bazı durumlarda bir öğrenme birimini diğer öğrenmelerle **hiç bir ilgisi yokmuş gibi** sunmak mümkündür. Bu durum daha önce başarısızlığa uğramış öğrencilerde, öğrenmeye başlamadan, öğrenme sırasında etkin olabilecek **olumsuz duyguları etkisiz hale getirmek için gereklidir.**" [Yıldırım 1982: 15-161]

4. ÖZET, YARGI VE ÖNERİLER

4.1. ÖZET

İçinde yaşadığımız, giderek küçülen dünyada farklı ülkelerde yaşayan insanlar gün geçtikçe daha çok iletişim kurmak ihtiyacını duymaktalar. Bunun sonucu olarak da dünyamızda yabancı dil bilgisi ve buna bağlı olarak çeviri giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

Diller arası çevirinin başlıca iki türü vardır. Bunlar yazılı çeviri ve sözlü çeviridir. Sözlü çevirinin en popüler olan türleri andaç çeviri ve ardıl çeviridir. Ardıl çeviri daha çok gizlilik gerektiren üst düzeydeki politik ve ticari görüşmelerde ve teknik konularda kullanılır. Ardıl çeviri üç aşamada gerçekleşir: Bunlar kaynak dildeki konuşmanın dinlenmesi; bu konuşma ile ilgili notların alınması; kaynak dildeki konuşmanın erek dilde yeniden üretilmesidir. Bu aşamaların ikincisi olan kaynak dilde yapılan konuşmanın notlarının tutulması ardıl çevirinin başarıyla gerçekleştirilmesinde önemli bir rol oynar. Bunun nedeni bu notlar aracılığıyla bir yandan kaynak dildeki iletinin bölümleri arasındaki ilişkinin, öte yandan iletinin ayrıntılarının hatırlanmasını sağlamasıdır. Denilebilir ki, istisnalar dışında, ardıl çeviride not tutma işlemi çevirmen için zorunlu bir işlemdir.

Boğaziçi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü ders programında okutulan not tutma dersi aynı programın bir sonraki yılında okutulan ardıl çeviri dersi için bir önkoşul dersi olarak öngörülmüştür. Bu duruma karşın araştırmacı, yaptığı incelemelerde not tutma dersinde öğrenilen bilgilerin, ardıl çeviri dersinde tam anlamıyla uygulanmadığını gözlemlemiştir. Not tutma dersinde edinilen bilgilerin, neden öngörüldüğü oranda kullanılmadıkları bu araştırmanın sorununu oluşturmaktadır.

Araştırmanın sorununun not tutma dersi içeriğinin öğrenilmesinde karşılaşılan zorluklardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Karşılaşılan öğrenme zorluğunu belirlemek ve bu zorluğu ortadan kaldırabilmek için B. Bloom'un *Tam Öğrenme* kuramı modelinden yararlanılmıştır. Bu kurama göre öğrenmeyi belirleyen üç faktör vardır. Bunlar bilişsel giriş davranışları, duygusal giriş özellikleri ve öğretimin niteliğidir. Bu üç faktör birlikte öğrenmenin % 90 etki etmektedir. Bu araştırmanın amacı tek başına öğrenmenin % 25 'ini belirleyen duygusal giriş özelliklerini ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirmektir. Bu şekilde ardıl çeviri dersinde not tutma bilgi ve

becerilerinin istenilen düzeyde kullanılmamalarının nedeninin duygusal giriş davranışlarından kaynaklanıp kaynaklanmadığının saptanması amaçlanmaktadır.

Araştırmada geliştirilen ölçek 1993-1994 akademik yılında Boğaziçi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü öğrencilerinden elde edilen duygusal giriş özelliği niteliğindeki verilerle sınırlıdır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak 122 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Bu maddeler 3 ayrı grupta toplanmıştır. Bu gruplara sırasıyla bilişsel boyut, davranışsal boyut ve duygusal boyut adları verilmiştir. 122 maddeden yola çıkılarak hazırlanan ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik hesapları yapılmıştır. Yapılan bu hesaplar sonucunda ölçeğin kriter geçerliliği uzman görüşü yoluyla, yapı geçerliliği genel ve kısmi madde analizleri yoluyla gerçekleştirilmiştir. Genel ve kısmi madde analizleri sonunda 58 madde ölçeği oluşturmaya uygun bulunmuştur, ölçeğin güvenilirliği ise Spearman-Brown ve Rulon teknikleri ile gerçekleştirilmiştir. Birinci teknikte $r = 0,97$ bulunmuştur. Bu değer 0.01 düzeyinde anlamlıdır. İkinci teknikte yapılan analiz sonucunda ise $r_{xx} = 0.81$ bulunmuştur. Bu da 0.01 düzeyinde anlamlı bir sonuçtur.

4.2. YARGI

Öğretim kurumlarının en önemli görevlerinden biri de öğrencilerin neden başarılı ya da başarısız olduklarını belirleyip, karşılaştıkları öğrenme zorluklarını ortadan kaldırmaktır. Aksi bir durum toplum için büyük bir kaynak, para ve zaman kaybına neden olur. Başarısızlığı önleyebilmek için öğrenmeyi etkileyen faktörler bir model çerçevesi içinde belirlenmeli ve bu model aracılığıyla öğrenme zorlukları mümkün olduğu oranda azaltılmalıdır.

B. Bloom tarafından geliştirilen Tam öğrenme modeline göre öğrenmeyi belirleyen faktörler bilişsel giriş davranışları, duygusal giriş davranışları ve öğretimin niteliğidir. Tek başlarına öğrenmeyi sırasıyla % 50, % 25 ve % 25 oranında etkileyen bu faktörlerin tümü kontrol altına alındığında öğrenmenin sonuçlarının % 90' ı denetlenebilir.

Bu araştırmada, araştırmanın sorununun çözümüne yönelik gerçekleştirilen en önemli katkı, *Tam Öğrenme* gibi bir öğrenme kuramı modelinin çeviricilik alanına uygulanmasıdır. Ardıl çeviride kullanılan not tutma yöntemlerine ilişkin **duygusal giriş özelliklerini** saptamaya yönelik bir ölçek geliştirilerek, çeviri eğitiminde ilk defa öğrenmenin, sonuçlarının salt öğrenme düzeyinin yükseltilmesi ile sınırlanmayıp, öğrenmenin öğrencinin hem kendisine hem de öğrendiklerine karşı olumlu duygular geliştirmesini sağlamanın gerekliliğine de dikkat çekilmiştir. Kuşkusuz, öğrenciler iyi öğrenebildikleri oranda kendilerini ve öğrenmeyi sevmeyi de öğrenebilirlerse dünyaları daha verimli ve mutlu olacaktır. Dolayısıyla, kim bilir, belki biz eğitimcilerinkini de...

4.3. ÖNERİLER

Ardıl çeviri dersinin öğrenilebilmesi için gerekli olan not tutma dersinde öğrenilen bilgilerin, bu derste gerektiği gibi kullanılmaması bir öğrenme zorluğuna işaret etmektedir, öğrenmede başarısızlığın önlenmesi ancak öğrenme kuramı modeli ile öğrenmeyi etkileyen faktörlerin belirlenmesi ile mümkün olabilir. Not tutma dersinde öğrenilen bilgilerin gereği gibi ardıl çeviri dersinde kullanılmamalarının nedenlerini anlayabilmek ve bu nedenleri ortadan kaldırabilmek için *Tam Öğrenme* model çerçevesinde ardıl çeviride kullanılan not tutma becerilerine ilişkin duygusal giriş

özelliklerini saptamaya yönelik bir ölçek geliştirilmiştir. Bu şekilde, öğrenmenin sonuçlarının salt öğrencilerin öğrenme düzeyleri ile sınırlandırılmayıp öğrenmede duygusal ölçütünde öğrenme düzeyi kadar arzulanan bir öğrenme ürünü olduğu düşüncesi vurgulanmıştır.

Geliştirilen ölçek, yordama gücü olmasa da ilgili duygusal giriş özelliklerini ölçmek için yeterli geçerlilik ve güvenilirliktedir. Bununla beraber, şu anki bilgilerle geleceğe yönelik tahminlerde bulunabilmek bilimin son amaçlarından biridir. Bu nedenle, ölçeğin not tutma dersini alan öğrencilerden alınan puanlarıyla sözlü çeviri alanında çalışan profesyonel çevirmenlere uygulanmasından sonra elde edilen puanlar karşılaştırılarak yordama geçerliliğinin saptanması ileriki bir araştırma konusu olarak önerilebilir.

Öte yandan, araştırmanın sorununu tek bu çalışmayla çözebilmek olası değildir. Çünkü bu araştırma sonucunda geliştirilen ölçek ile ancak ardıl çeviri öğrencilerinin ardıl çeviride not tutmaya ilişkin geliştirdikleri **duygusal giriş özellikleri** saptanabilir. Ama bilindiği gibi, öğrenmeyi etkileyen tek bir faktör bulunmamaktadır. Duygusal giriş özelliklerinin yanı sıra bilişsel giriş davranışlarıyla, öğretimin niteliği de öğrenmeyi etkilemektedir. Ancak öğrenmeyi etkileyen diğer bu iki faktörlere ilişkin **geçerli ve güvenilir** ölçekler geliştirildikten sonra araştırmanın sorununun öğrenme ile ilgili bir nedenden kaynaklanıp kaynaklanmadığı sorusuna cevap verilebilir. Eğer bu soruya verilecek yanıt evet ise, bu üç ölçek aracılığıyla elde edilecek veriler ile öğrenme zorluğundan kaynaklanan sorununun çözümü için uygun yöntemler geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Ana Britannica C.VIII, 35 Ana Yayıncılık AŞ. ve Encyclopaedia Britannica Inc. 1988.
Ana, Hüsnü. **İstatistik Yöntemler ve Uygulamalar**, Ankara, Meteksan Yayınları.
1984 Basnett-McGuire, Susan. **Translation Studies**, Bungay, Suffolk, Richard Clay
(The
Chaucer Press) Ltd. 1985 Bengi, Işın. "Çeviribilimde Bireysel Kuramlardan
Geniş ölçekli Bir Bakış Açısına Doğru,"
Çeviri ve Çeviri Kuramı Üstüne Söylemler, istanbul, Düzlem Yayınları. 1995
Bowen David ve Bowen, Margareta, **Steps to Consecutive Interpretation**,
Washington
D.C. Pen & Booth.1984 **Boğaziçi University Catalogue 1993-1995**. istanbul
Boğaziçi University Printing Office. 1993
Gran, Laura "Indroduzione alla tecnica della interpretazione consecutiva," **Strumenti
didattica e scientifici**,Trieste,SSLM.Universita'degli Studi. 1982 (a) Gran,
Laura "L'annotazione graüca nell'interpretazione consecutiva",**Strumenti didattici
e scientifici, Trieste SSLM Üniversite' degli Studi** 1982 (b) Hesapçioğlu
.Muhsin, **öğretim İlke ve Yöntemleri**,istanbul,Beta Yayınları. 1988 Karasar, Niyazi.
Araştırmalarda Rapor Hazırlama, Ankara, 3A Araştırma Eğitim
Danışmanlık Ltd. Şti.1994 Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi**,
Ankara, Bilim Yayınlan. 1986 Kısakürek,A.Mehmet. "Eğitim Programlarının
Hazırlanması ve Geliştirilmesi, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi
Dergisi**, C: 16, S: 1, Ankara Sevinç Matbaası. 1983
Karantay, Suat. "Uluslararası Çevirmenler Federasyonu (FİT), **"Dün ve Bugün
Çeviri,"**
Kitap 2, istanbul, Bilim/Felsefe/Sanat Yayınlan. 1985 Krathwohl, David R.
Methods of Educational and Social Science Research, Longman. 1993
Seyidoğlu, Halil. **Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı**, istanbul, Güzem
Yayınları. 1995
özben.Tunç. "La Presa di Note nell'interpretazione Consecutiva dall' Italiano in
Turco,"**Mİ8cellanea n.2**, Trieste Scuola Superiore di Lingue Moderne per
Interpreti e Traduttori. 1995
Yazıcı, Mehmet. **Bilimsel Çalışma ve Yazma Yöntemleri**, istanbul, MÜ-IIBF Sayar
Eğitim Vakfı. 1993
Yıldıran, Güzver. **öğrenme Düzeyi ve Ürünleri**,istanbul Boğaziçi Üniversitesi
Yayınlan. 1982